

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 341. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm10173.pdf (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XXXVI.

(Den 22de Oktober.)

Mine Herrer!

De hundrede Dage er [som sagt] et rundt Tal, som ingenlunde med aritmetisk Nøjagtighed angiver Napoleons anden Kejsertid, saa vi kunde bedre sige *Fjerdingaaret*; thi det var [den] 20de Marts, han holdt sit kejserlige Indtog i Paris, og [den] 21de Juni, han kom did som Høvding uden Hær. Det var altsaa fra *Foraars-Jævnøgn til Sommer-Solhverv*, han sad paa Bourbonnernes Trone; og kaldte man ham ved Ankomsten til Paris "Martsviolernes Fader", saa maa vi, der har set Enden, kalde hans anden Regering *en Vaar uden Aar*, i alle Maader et skuffet Haab, – med mindre Napoleon i Grunden kun prøvede det Vove-Stykke, for at gjendrive alle Indvendinger mod sin personlige Storhed og for at sikre sig det over al Verden udødelige Navn, der siden hans Fald syntes at skulle kvæles i Fødselen; thi i saa Fald svarede Udfaldet ganske til hans Forventning.

Vel kan man nemlig med Føje kalde Frasagnet om de hundrede Dage en Spøgelse-Historie; thi som sit eget *Gjenfærd* bestiger han unægtelig Kejsertroen, holder Slag og nedlægger Kronen paa ny; men en Gjenganger ved højlys Dag, der ikke blot kyser Bourbonnerne ud af Tuilleries og ud af Frankrig, men sætter Skræk i hele 343Evropa, det er aabenbar en saa kolossalsk og virkelig Gjenganger, at Frasagnet derom, med alle Spøgelsehistoriens Fordele, er en overraskende Fortsættelse af Napoleons Heltehistorie, hvorved den springer over Graven og sikrer sin Udødelighed.

Ja, m. H., jeg er ganske vis paa, at der lige til Verdens Ende kun vil findes saare faa mere fjendtlig stemte mod enhver Fortsættelse af Napoleons Tyranni end jeg; og dog maatte jeg være en Hykler, om jeg vilde nægte, at hver Gang jeg læser om det kejserlige Gjenfærd og Slaget ved Waterloo, gjør det mig ondt at se den vældige Kæmpe ved hvert Skridt beluret, drillet og forsinket af de parisiske Navnegjække og Frihedsnarre, og at se ham flygte for den engelske Vagtmester og den prøjsiske Husar; – saaledes fortryller Storheden mig uvilkaarlig, selv i sin tyranniske Skikkelse, fordi den staar ene, med hele Verden imod sig, ene som en Orlogsmand, der trodser Storm og Brænding, til Roret knækkes, og Skibet knuses mod en Klippe. Ogsaa derfor ønsker jeg da ret af mit inderste Hjærte Verden snart en Helt, ej mindre af Kraft, af Kløgt og Indflydelse, men frisindet, ædel og hjærtelig; da det i mine Tanker ene er en saadan ny Heltehistorie, der kan fordunkle Napoleons og skille ham ved den overdrevne Beundring, han nødvendig hos alle Storhedens Kjendere maa finde, saa længe han i Nyaarstiden staar alene; thi denne Beundring vil hos de fleste kun være alt for frugtbar og alt for kjendelig i deres Bestræbelser.

Det var [den] 26de Februar, Napoleon, efter Aftenen forud at have gjort et stort Bal i Porto-Ferrajo, indskibede sig under tvetydige Varsler paa Briggen "Ubestandighed" og tre andre Skibe, med 100 Polakker, et Par Hundrede korsikanske Skarpskytter og 400 af sine gamle Gardere, i alt omtrent 1000 Mand, under Generalerne *Drouot*, *Cambronne* og *Bertrand*; og da disse tre var de eneste af alle Napoleons Generaler, som heller vilde 344følge ham til Elba end tjene Ludvig den attende, var de i mine Øjne langt bedre værd at kjende end alle Marechallerne; men saaledes har Skribenterne hidtil ikke tænkt, derfor véd jeg meget lidt om dem.

Drouot var imidlertid en Lothringer, født i Nancy 1774, som, da han 16 Aar gammel indstillede sig til Examen i Chalons, for at komme paa Kadetakademiet, saaledes forbavsede Examinatorerne, at han uden videre blev udnævnt til Artilleriofficer, og udmærkede sig i alle Felttog, uden dog endnu 1809 at være stegen højere end til Major ved Gardens Artilleri; men ved Wagram steg han til General og var fra nu af med Artilleriet Ild-Sultanens højre Haand ved Moskva, ved Leipzig og ved Waterloo. Han overlevede det alt sammen, og da han siden blev sat under Fiskalens Tiltale, for at have været i Ledtog med Napoleon, blev han frikjendt som den, der aldrig havde svoret andre Troskab, og rejste derpaa hjem til Nancy, uden at jeg véd, hvordan det siden gik ham.

Cambronne, en Bretagner, født i Nærheden af Nantes 1770, var 1800 af Armeens Grenaderer udraabt til "Frankrigs første Grenadér", en egen Ærestitel, som hans Landsmand Latour d'Auvergne (født 1743) havde gjort til mer end General; saa det var intet Under, at da Cambronne, som anførte Garden ved Waterloo, blev af de sejrende Englændere opfordret til at overgive sig, gav han det berømte Svar: "Garden overgiver sig ikke, den opofrer sig." Haardt saaret faldt Cambronne imidlertid i engelsk Fangenskab, blev, ligesom *Drouot*, tiltalt af Fiskalen, men frikjendt og trak sig tilbage til Nantes; mere véd jeg ikke om ham.

Bertrand fra Berry, hvis Fødselsaar jeg ej engang har kunnet finde, var med i Ægypten, men vakte først i Lejren ved Boulogne 1804 Napoleons Opmærksomhed, hvem han siden trolig fulgte over alle Valpladsene, ej blot til Elba, men ogsaa til St. Helena. Hans Tapperhed havde 345især udmærket sig ved Friedland og Leipzig, og som Ingeniør vandt han almindelig Beundring ved sine Donav-Broer 1809, saa det blev et Mundheld i den franske Armé: "Der er ingen Donav mer."

Da nu alle disse tre Generaler var lige saa berømte for Ædelmodighed som for Dygtighed, saa havde Napoleon unægtelig Ære af saadanne Følgesvende; thi efter det gamle Ordsprog: "Som Herren er, saa følge ham Svende", vække de en langt bedre Formodning om hans Tænkemaade, end Historien Stadfæster.

Da Skibene lettede, sagde Napoleon til Garden: "Grenaderer! Vi gaar til Frankrig, vi gaar til Paris." – "Kejseren leve!" var naturligvis Svaret, og 1ste Marts landede Napoleon med sin lille Krigshær ej langt fra Fréjus, hvor han ogsaa ved Hjemkomsten fra Ægypten først betraadte fransk Grund, og her plantede han da strax det trefarvede Flag og lod sin Proklamation til Armeen oplæse. Nu, m. H., De véd nok, jeg er ingen Beundrer af de oplæste Taler, og jeg har aldrig set Bogstaver begejstre Folk til andet end Snak; men naar man springer over Resten og tænker sig *det* levende udtrykt i Kredsen af de tusend vældige, hvad vi læser om Bourbonnerne: "Skulde *de* blive ved at regere, da maatte al Ting, selv Mindet om de uforglemmelige Dage, gaa tabt. Vi maa glemme, at vi har været Folkenes Herrer; men hvor kan vi taale, at nogen vil blande sig i *vore* Anliggender! Vi blev aldrig overvundne, det var kun to Rømningsmænd, der forraadte *vore* Lavrbær, deres Fæderneland, deres Fyrste, deres Velgjører. Saa griber da Ørnene igjen, som I bar ved Ulm og ved Austerlitz, ved Jena, ved Eylau og Friedland, ved Tudela, ved Eckmühl, ved Eslingen og Wagram, ved Smolensk og Moskva, ved Lützen, ved Warschau og Montmirail! Tænk I, at den Haandfuld Franskmand, der nu er saa kry, kan udholde Synet af *vore* Ørne? Nej, de vil vende did, hvor de kom fra; og lad dem regere dèr, som de 346paastaar, de *har* regeret i nitten Aar! – Soldater! Kom da og stil jer under Hovedbanneret! Jeres Høvding lever kun med jer; hans Rettigheder er kun Folkets og eders; hans og eders Fordel, Hæder og Ære [er] én og den samme. Sejersgudinden skal følge os i Stormskridt, og Ørnen skal flyve med vort Folkebanner fra Taarn til Taarn, til Nôtre-Dame-Kirkens Spir; *da* kan I med Æren vise eders Skrammer, *da* kan I prange med eders Daad, da er I Fædrelandets Frelser;" – da var det Ord, som kunde henrive og maatte opflamme stærkere, jo klarere den første Spaadom gik i Opfyldelse.

Vende vi nu Blikket til Paris, da se vi kun den største Usselhed i alle Kroge. Selv for en udmærket Konge vilde det været en svar Opgave, at blive Revolutionens og Napoleons Eftermand; men derom havde *Ludvig den 18de* ikke mindste Forestilling, og de eneste ved Hoffet, der havde nogen: *Hertugen af Orleans* og *Chateaubriand*, var uden Indflydelse. Selv *Talleyrand*, som nu var ved Kongressen i Wien, synes at have været enig med Hoffet om, at den Konstitution eller det saakaldte *Charte*, som Kongen havde givet ved sin Tronbestigelse, kunde man godt efterhaanden skrive i Glemmebogen, og behøvede ej engang at skaane Armeen eller Kjøberne af National-Godserne eller Bønderne. Misfornøjelsen var derfor almindelig, undtagen i Søstæderne, som havde lidt umaadelig under Krigen med England og begyndte nu under Freden at trække Vejret; saa var Napoleon ikke kommen saa uventet, vilde han snarest fundet Modstand i Provence, hvor *Masséna* kommanderede.

[Den] 5te Marts kom Efterretningen om Napoleons Landgang til Paris og slog i første Øjeblik Hoffet med stor Forskrækkelse; men [det] bildte sig dog snart ind, det havde ingen Nød, især da Marechal *Soult*, som nys var bleven Krigsminister, udstedte sin berygtede Parolfbefaling, der begynder saaledes: "Dette Menneske, som 347nys i hele Evropas Paasyn nedlagde en Regering, han havde anmasset sig og gruelig misbrugt: Bonaparte, er landet paa fransk Grund, som han aldrig mer maatte betræde. – Hvad vil han? En Borgerkrig! Hvad søger han? Forrædere? Hvor vil han finde dem!" – Greven af *Artois*, Hertugen af *Orleans* og *Macdonald* gik til Lyon; Hertugen af *Angoulême* og hans Kone, Ludvig den sextendes Datter, som Napoleon kaldte den eneste *Mand* blandt Bourbonnerne, var i Bordeaux; *Masséna* var i Marseille. Man skrev: "Han er omringet, alle Byer lukke deres Porte for ham, han er tilintetgiort;" og man trode det formodentlig selv et Øjeblik.

Napoleon havde imidlertid ingen Nød, *Masséna* holdt sig rolig, og Marseillanerne kom for sent paa Benene; 7de Marts stødte han først i Nærheden af *Grenoble* paa en Fortrop af 800 Mand, som ikke vilde parlamentere med ham; men da lod han sin Garde rykke frem med Geværer i Armen, gik selv i Spidsen, gav sig til Kjende og raabte: "Vil nogen slaa Kejseren ihjel, saa kan han." Det var Tropper, som havde tjent under ham i Italien; de svarede naturligvis: "Kejseren leve!"; rev den hvide Kokarde af, satte den trefarvede paa og omfavnede Garden. Kort efter kom Oberst *Labédoyère* med sit Regiment, og var den første Stabsofficer, som gik over, hvorfor han da ogsaa blev skudt, da Bourbonnerne kom igjen; og endnu samme Aften holdt Kejseren sit Indtog i Grenoble, uden anden Modstand end den, Portene gjorde, da man sprængte dem.

Dagen efter kom Greven af *Artois* til Lyon; men det var meget for silde: Tropperne vilde slet ikke høre noget om at rykke mod Napoleon; og da Prinsen sagde til en gammel Underofficer: "Kammerat! raab: Kongen leve!" svarede han meget naivt: "Nej, Monsieur! det er umuligt; jeg kan ikke raabe andet end: Kejseren leve!" (De havde den trefarvede Kokarde paa Bunden af deres Patron-Tasker; derfor kom den i Grenoble i et Øjeblik paa 6000 Hatte, 348under det Udraab: Det er den samme, vi bar ved Austerlitz eller ved Marengo.) Om Morgenen [den] 10de skyndte Greven af *Artois* sig fra Lyon, fulgt af en eneste Gensdarm; om Aftenen galloperede Napoleon der ind med en utallig Folkestimmel. Den 17de var Napoleon i *Auxerre*, og

dér mødte han den første Marechal med trefarvet Kokarde; det var Ney eller Fyrsten af Moskva, som havde lovet at sætte Napoleon i Bur, men fandt sig nu i hans Garn.

Endnu den 16de Marts, da Kongen aabnede Kamrene, forsikrede han, i sit tresindstyvende Aar ej at kunne ende sine Dage bedre end ved at dø for Fædernelandet; men ved Mønstringen af Nationalgarden fandt Greven af Artois det forskrækkelig koldt; han opfordrede dem, der vilde gaa ind i Armeen, til at træde ud og lagde til: "Ingen Forvirring, ingen Trængsel, mine Herrer! Vil De behage at træde ud én for én." Men med Trængselen havde det ingen Nød: der var næppe ti i alt, som traadte frem. Natten til den 20de rejste Kongen, og næste Aften holdt Napoleon sit Indtog i Tuilliererne. Kongen opslog igjen sin Bopæl udenlands, i Gent.

Af Marechallerne fik Napoleon Ney, Davoust, Soult, Mortier (Treviso), Moncey (Conegliano), Masséna [og] Augereau (Castiglione), som dog blev vraget.

I Wien fik man Napoleons Landgang at vide 8de Marts, 13de erklærede man ham fredløs, og 25de sluttedes Forbund imod ham: Rusland og Prøjsen, Østerrig og England vilde stille 600,000 Mand, England betale Gildet, og ingen underhandle med Napoleon, ingen hvile, før han var tilintetgjort.

Naar franske Skribenter herved opløfte Skrig om Brud paa Folkeretten, da maa man vist nok spørge, hvad Folkeretten havde med Napoleon at gjøre; men Ministrene Metternich og Hardenberg, Hertugen af Wellington og Rænkesmeddens Oldermand Talleyrand, der 349styrede det hele, beviste herved rigtig nok, at det store Geni ingen uforsonligere Fjender har end de store Talenter i indskrænket Forstand, og at Folkenes Velfærd var dem ligegyldig; thi den satte de aabenbar dumdristig paa Spil, ved at erklære Napoleon, der søgte Fred, en Undergangs-Krig. Men det er ogsaa ganske naturligt, at herskesyge Statsministre og Generaler hade en selvstændig Fyrste, der ikke blot fordunkler dem, men som, ved selv at være Lovgiver, Underhandler, Krigshøvding og alt i en langt større Stil, stræber at vise, de er hartad overflødige; og desuden maatte alle Ministre i Tyskland og England og selv i Rusland, saa længe Napoleon stod, bejle til Folkegunst, hvad der var dem højst ubehageligt.

[Den] 12te Juni kom Napoleon fra Paris til Laon, og den 14de, Aarsdagen for Slagene ved Marengo og Friedland, udstedte han en Kundgjørelse, som slutter med de Ord: "For enhver Franskmand med Mod i Brystet er Øjeblikket kommet [til] at sejre eller dø".

I Brüssel var Hoved-Kvarteret for den engelsk-hollandske Armé, 110,000 Mand, anført af Wellington, født i Irland 1769; fortjente sine Sporer i Ostindien mod Tippto-Saib og Mahratterne; men øvede sin første evropæiske Heltegjerning ved Kjøge, - hvorfor Slaget dér i de engelske Beskrivelser ser anderledes farligt ud end i vores, - og vandt i Portugal og Spanien først det store Feltherre-Ry, der nu skulde gaa gennem Skærsilden.

I Namur [var] Hoved-Kvarteret for den prøjsiske Hær under Blücher, født i Rostock 1742; var allerede med i Syvaarskrigen, udmærkede sig 1806 ved Æventyret til Lybek, og blev 1813 og 1814 Tyskernes Helt og Hertug af Wahlstadt.

Napoleons Plan var nu naturligvis at slaa hver af disse Armeer for sig; men Spørgsmaalet var, med hvilken der skulde begyndes, og han valgte den prøjsiske, fordi han regnede paa, at den gamle Husar vilde snarere komme 350Englænderne, end den svære Kavalerist Prøjserne til Hjælp; men havde han valgt, først at slaa Engelskmændene, var det uden Tvivl lykkedes; thi de laa vidt adspredte og i dybeste Ro, saa der i Brüssel var et stort Bal for Officererne den 15de Juni, da man fik Bud fra Blücher, at hans venstre Fløj i Charleroix var angreben og trængt tilbage. Engelskmændene er imidlertid Folk, der kan fatte sig, saa allerede den 16de om Morgenen havde de sat sig saa fast i en vigtig Stilling, paa en Korsvej Quatre-Bras, som Marechal Ney havde forsømt, at han hele Dagen ej var i Stand til at fordrive dem. Dette formindskede Napoleons Styrke mod Prøjserne, hvem han imidlertid den 16de om Eftermiddagen leverede et blodigt Slag, fandt haardnakket Modstand, men gjenembrød dog til sidst deres Midte, og hindredes kun ved Neys Nøleri og andre uformodentlige Uheld fra aldeles at sprænge dem. Blücher, som til sidst gjorde et fortvivlet Rytterangreb, fik Hesten skudt under sig og laa en Stund paa Valpladsen, til han ved et særdeles Lykketræf reddedes af sin Adjudant Grev Nostitz. Prøjserne havde paa to Dage mistet 20,000 Mand og maatte trække sig tilbage; men det skete i god Orden, Napoleon var for træet og svag til at forfølge rask, og Foreningen af de to fjendtlige Hære lod sig nu næsten slet ikke forebygge.

Fægtningen ved Quatre-Bras havde imidlertid kostet Wellington 5000 Mand, Hertugen af Brunsvig var falden, og da han mærkede, Blücher var slaaet, fandt han det nødvendigt at trække sig tilbage til Waterloo, to Mil fra Brüssel, hvor man troede alt tabt. Prinsen af Oranien, [som var] omringet, frelstes af Belgierne, som han gav sit Ordenstegn, og de hængte det paa Fanen.

([Slaget ved Waterloo stod da den] 18de Juni Kl. 11. Hver af Hærene omtrent 70,000 Mand og 250 Kanoner. - "Hvad vil man sige i England, om vi bliver slaaet!" var Wellingtons Opmuntring. - "Vil de ikke 351snart vende Ryg?" sagde Napoleon, som stod paa Bakken ved La Belle Alliance. "Nej", sagde Soult, "de

lader sig vist først hugge ned." Halketts Brigade, 11 Gange angreben, to Tredjedele nedhugget, bad om Afløsning blot et Kvarter; men da Wellington forsikrede, det gik ikke an, raabte de: "Saa staar vi til sidste Mand." - ("Kommer Prøjserne ikke, saa kommer dog Natten." - Henved [Kl.] 8 [kom] Prøjserne med: "*God save the King.*" - "Dèr kommer han endelig, gamle Blücher!" - Napoleon vilde faldet; men Soult rev ham med sig, sigende: "Er Fjenden endnu ikke lykkelig nok!" - Sejren kostede over 20,000 Mand og 1000 Officerer, 15 Generaler, 45 Adjudanter. - Et Batteri beskød Træet, hvor Wellington stod, men han rørte sig ikke; han blev en Gang overfalden af Kyrasserer, men fór ind i næste Karré og var sikker. - "Gaa lidt dybere, saa finder I Kejseren!" sagde en Franskmand til de engelske Læger, da de pillede en Kugle ud ved Hjærtet.

[Den] 21de kom Napoleon tilbage til Paris; Dagen efter takkede han af, overgav sig 14de-15de Juli til den engelske Kaptajn Maitland paa Bellerophon ved Rochefort. - 24de ved Torbay og Plymouth. - 7de Avgust paa Northumberland, Admiral Cockburn. - 18de Oktober St. Helena. - 5te Maj 1821 død [dèr] i Longwood.

Paris overgivet 6te Juli. - Fred 20de November, 700 Millioner. - 150,000 Mand i 5 Aar. - Kunstskattene.

Slaget ved Waterloo, ved La Belle Alliance, ved Mont St. Jean, Søndags-Slaget. - Tiaaret 1792-1802: fra Kanonaden ved Valmy til Freden i Amiens; og [det] 1805-1815: fra Slaget ved Trafalgar til det ved Waterloo, Nelsons og Wellingtons Triumfer.)